

MARTYRIUM UND MISSION IM KONTEXT
CHRISTOF SAUER
ERLANGER VERLAG FÜR MISSION UND
ÖKUMENE, 2021.
486 SIDER

Anmeldt af Henrik Ertner Rasmussen

Bogen er en bearbejdelse af en habilitationsdisputats fra 2013 ved Kirchliche Hochschule Wuppertal/Bethel. Christof Sauer var i forvejen D Th fra University of South Africa i 2002 og har i en årrække undervist i missionsteologi ved bl.a. Stellenbosch Universitet i Sydafrika.

Formålet med fremstillingen, der er meget metodisk og veldisponeret, er at skabe en sammenhængende teologi om begreberne mission og martyrium som én størrelse. En sådan har manglet inden for det tyske sprogområde. Det teoretiske resultat munder ud i konkrete anvisninger på hvordan lidelse og martyrium for Kristi skyld bør have deres naturlige plads i kirkens liturgi og den kristne spiritualitet.

Begreberne forfølgelse, martyrium og mission defineres teologisk. Kristenforfølgelse har en »merværdi« i forhold til forfølgelse af tilhængere af andre religioner, dog kun for så vidt den opstår i direkte konsekvens af efterfølgelse af Kristus, og fordi den nævnes som et vilkår for Kristi

efterfølgelse i Det Nye Testamente. Således er »merværdien« først og fremmest af teologisk art, og meningen er ikke at forklejne vigtigheden af tros- og religionsfrihed som menneskerettighed. Det nutidige perspektiv er for Sauer specielt vigtigt. Behandlingen af emnet har i mange år efter 2. verdenskrig været henvist til kirkehistorie og patristik, hvilket har medført at den nutidige situation har fyldt meget lidt. Han begyndte selv at beskæftige sig med emnet i 1988 og nævner forskellige tidsskrifter og andre teologer som har beskæftiget sig med emnet i perioden derefter. Afhandlingen undgår behandlingen af hagiografier i missionshistorien. Ej heller bliver liturgiske, hymnologiske og homiletiske kildetekster brugt, men fortrinsvis tekster med høj grad af refleksion over temaet martyrium og mission samt en så stor spredningsgrad som muligt af teologiske holdninger til temaet.

Sauer præsenterer fire teologer fra forskellige kirkelige traditioner med virke

i 2. halvdel af det 20. århundrede og deres bidrag til en teologi om martyrium og mission: 1) Jon Sobrino, romersk-katolsk befrielsesteolog i El Salvador; 2) den koptisk-ortodokse biskop Anba Juanis; 3) Young Kee Lee, en protestantisk koreansk missionær; 4) den tyske katolske biskop og teologiprofessor Paul-Werner Scheele.

Jon Sobrino, baskisk-spansk jesuit og befrielsesteolog med hovedparten af sit virke i El Salvador, var ærkebiskop Romeros teologiske rådgiver og overlevende fra en massakre begået af El Salvador-regimets håndlangere mod Sobrinos jesuitterfællesskab. Sobrino beskæftiger sig intensivt teologisk med martyrium og mission. Den officielle katolske definition af martyriet er for ham for snæver. Hans perspektiv er »de fattiges kirke«, det er kirkens indsats for social retfærdighed over for storgodsejernes og myndighedernes overgreb mod de fattige, der medfører martyrierne i El Salvador og andre steder hvor lignende forhold råder. Martyriet er ikke snævert forstået for kirken, men for Guds rige, og martyrer er de der dør som Jesus. Sobrinos pointe er at det ikke er kirken, men de der repræsenterer Guds rige og dets frigørende mission der bliver forfulgt og ultimativt lider martyrdøden. Sauer kritiserer Sobrinos manglende syn for at forfølgelse og martyrium også i latinamerikansk kontekst kan begrundes i »odium fidei«, som fx at nominelle katolikker forfølger evangeliske kristne.

Anba Juanis repræsenterer en orientalsk ortodoks (koptisk) tilgang til emnet. Han har i sine teologiske værker, beregnet for de studerende ved den koptisk-ortodokse præsteuddannelse, hvor han

underviste i martyrologi, et obligatorisk fag på uddannelsen, beskrevet de oldkirkelige martyrs liv og betydning for kirkens vækst. Martyriet har altid været til stede i kirken. Lidelsen har betydning for den kristnes åndelige vækst, og den lidelse som kristne oplever fordi de er kristne, er det i særlig grad. Den koptiske kirkes mange martyrer har betydet åndelig inspiration hos de troende selv, og martyriets åndelige frugt spores både i kirkens indre og ydre vækst. At lide døden for Kristi skyld er den ultimative ære for en kristen i den koptisk-ortodokse kirke. En hovedtese hos Anba Juanis er at martyrierne i kirkehistoriens tre første århundreder bevirkede større tilvækst af troende i kirken end forkyndelsen og undervisningen. Dette skete ikke blot ved at vidner til martyrierne omvendte sig, men også ved, med Augustins ord, at »ulvene som åd fårene, selv blev til får.« Juanis begrænser sig til de første otte århundreder af kirkehistorien og undgår dermed at omtale de forfølgelser som fremkomsten af islam medførte, inklusive forfølgelserne i det 20. århundrede. Denne begrænsning er politisk nødvendig for at forebygge yderligere lidelse for de troende, der er presset nok i forvejen.

Skal man finde en svaghed ved Sauers brug af Anba Juanis' skrifter, er det at den beror på engelske oversættelser. Dog har hans koptiske hjemmelspersoner forsikret ham om at disse oversættelser er tro mod den arabiske originaltekst.

Young Kee Lee, koreansk missiolog, er forfatter til en PhD afhandling ved Fuller Theological Seminary 1999, *God's mission in suffering and martyrdom*. Sauer vælger

denne fordi den udgør en omfattende undersøgelse af sammenhængen mellem lidelse, martyrium og mission i nyere kontekst. Lee koncentrerer sig om missionen i Korea, begyndende med den katolske mission fra 1784 og frem. Siden ca. 1800 blev kirken nådesløst forfulgt, bl.a. pga. afvisningen af den traditionelle forfædredyrkelse, men med Japans indlemmelse af Korea i 1910 blev det den japanske shintoisme med sin hævde af kejserens gudommelighed der udgjorde den væsentligste faktor i forfølgelsen, ikke mindst fordi der var kristne blandt lederne af den koreanske frihedsbevægelse mod Japan. Kirkernes og deres forskellige teologiske fraktioners forskellige reaktioner på det japanske krav om at indføre ceremonier til ære for kejseren førte til en spaltning som i Tyskland under Hitler med Barmenklæringen som udgangspunkt. Efter 2. verdenskrig betød den sovjetiske besættelse af den nordlige del af den koreanske halvø og indsættelse af en kommunistisk regering en endnu mere blodig forfølgelse af kristne, henrettelse af præster og lukning af næsten alle kirker i Nordkorea. De kristne der flygtede til Syd, blev grundstammen i en aktivt missionerende kirke, der snart udsendte flere missionærer end den modtog.

Lidelse if. Lee er et Guds instrument til udbredelse af Riget. Vestlig missions-teologi kritiseres pga. manglende syn for betydningen af lidelse og martyrium i kirkens mission.

Paul-Werner Scheele, tysk katolsk professor, senere biskop af Würzburg, død 2019, skrev det vægtige værk *Zum Zeugnis berufen – Theologie des Martyriums*

(2008). Hans og andres bidrag på den tid var nødvendige for at markere forskellen mellem det kristne og det islamiske martyrbegreb. Islamiske selvmordsbombere blev omtalt som »martyrer«, hvilket krævede afgrænsning fra kristen side. Med Sobrino kalder Scheele kirkens forhold sig til martyriet for en *articulus stantis et cadentis ecclesiae*.

I kapitel 7 udarbejder Sauer »En doxologisk-martyrologisk missionsteologisk grundtræk«. Denne hovedtese udvikles i flere underafsnit trinitarisk-teocentrisk med Kristus som både udgangspunkt og centrum, vel at mærke Kristus som den lidende, den korsfæstede, opstandne og herliggjorte. Kristi efterfølgelse i mission og martyrium betones.

Kapitel 8 beskriver »Mulige konsekvenser for praksis i kirke og mission«. Her begrænser Sauer sig til at adressere tyske kirker og kirkelige organisationer, herunder missionselskaber, idet konteksten for konkrete tiltag i mange henseender adskiller sig fra land til land. At det er nødvendigt for kirken at besinde sig på lidelse for Kristi skyld, viser den generelle optagethed i almenheden af at undgå lidelse, forlænge livet og, når lidelsen viser sig at være uundgåelig, at forklare lidelsen med de gængse svar på theodicéproblemet. Engagementet for forfulgte kristne bør dog ikke stå alene som et omsorgsprojekt, men bør forbindes tæt med proklamationen af Kristus og udbredelse af Guds rige. Det er legitimt at forbinde engagementet for forfulgte med et forsvar for religionsfrihed for ikke-kristne.

Det er vigtigt, at kirken ihukommer sine martyrer, da det vil fremme beredt-

heden til selv at lide for troen når det kræves, ikke mindst hos dem der udsendes som missionærer. Det er vigtigt at bevidnelsen på martyrium og mission sker bredt økumenisk. Sagen vedrører ikke kun den private spiritualitet, men hele kirken i dens uddannelsesinstitutioner og dens liturgi, inkl. kirkeåret. Til det økumeniske aspekt hører også bearbejdelsen af forfølgelser og martyrier hvor forskellige konfessioner med vold har bekæmpet hinanden.

Specielt for Tyskland gælder det at kirkerne ærligt må se det problem i øjnene at mange, både præster og lægfolk, samarbejdede med nazistyrer og i DDR med det kommunistiske styre. Martyrierne og forfølgelserne fra perioden skal være en del af kirkens kollektive bevidsthed. Der slås til lyd for mindegudstjenester for martyrerne og forbønsgudstjenester for

dem som nu forfølges for deres kristne tro. Konkret er der tre gange om året hvor temaet står i forgrunden i kirkerne: Skt. Stefans Dag, 2. s. i fasten (*Reminiscere*) og en søndag i 1. halvdel af november, som mange steder i verden er blevet »bededag for de forfulgte«. Forskellige kirkelige organisationer med indsigt i kristenforfølgelser har materialer til rådighed for menighederne med henblik på sådanne gudstjenester. I det hele taget bør bøn være den umiddelbare reaktion på nyheder om forfølgelse af trossøskende.

I sin afhandling har Sauer givet en især i vestlig sammenhæng tiltrængt teologisk analyse af martyrium og mission, bevæget sig mod en sammenhængende syntese, anvist områder til yderligere udforskning og budt på praktiske tiltag til at inkorporere emnet i kirkelivet.